

Genealogien/Diskursanalysen

Idéhistoriske tilgange, BA Idéhistorie

Program

- Diskursanalyse generelt
  - Lidt om Foucault
  - Genealogien
  - Viljen til Viden
  - Kl. 15.15: Louise Rognlien, Ph.d.-studerende
  - Afslutning og opsamling
-

IS SOMEONE YOU CARE ABOUT GETTING INVOLVED WITH POST-STRUCTURALISM?

1

"My son has recently been using the term 'knowledge' in the plural. Should I be worried?"

"Unfortunately this might be a symptom of reading Foucault. Refer to 'human nature' in a conversation and observe your son's reaction"

CALL OUR SUPPORT HOTLINE

Espen Schaanning, "Om at bruke Foucault", i Krefting m.fl., *Grep om fortiden*, 2018

- 1) "Identifier de relevante vidensfelter, dvs. hvilken slags vidensproduktion – eller diskurser – der findes i institutionen eller som indlejrer sig i den."
  - 2) Ret det analytiske blik imod vidensproducenterne frem for dem, de producerer viden om, dvs. imod lægerne, fængselsinspektørerne, pædagogerne frem for den syge, den indsatte eller den studerende
  - 3) Kortlægning af vidensproduktionsmidlerne, dvs. de teknikker og strategier, man benytter for at skaffe sig kundskab om sine undersøgelsesobjekter.
  - 4) Undersøge, hvorledes forskellige diskurser allierer sig med hinanden, f.eks. fængselsdiskursen og skolediskursen omkring en fælles idé om disciplin eller psykiatridiskursen og fængselsdiskursen omkring en fælles idé om den kriminelt sindssyge. Eller hvordan vidensstrategier udviklet ét sted blev overført til andre felter, dvs. koblings- og anknytningspunkter mellem lokalt producerede diskurser.
  - 5) (Undersøge hvorledes de, der gøres til genstand for videnspraksisser undviger, modsætter sig, vender magtudøvelsen til en ressource, gør modstand, oprør; og hvordan magten aldrig er komplet, aldrig lykkes)
-

Michel Foucault (1926 - 1984)

- "Jeg vil gerne have at læseren trænger ind i denne bog som i et åbent landskab. Der er blevet stillet talrige spørgsmål dér, som endnu ikke har fundet deres svar."
- *Ordene og Tingene* [1966]

Perioder	Ca. Årstal	Faser	Markante værker	Forelæsninger
	1954-51	Epistemologisk (proto)fase	Sindssygdom og personlighed (1954) Sindssygdom og psykologi (1962)	
1. arkæologisk	1961-63	1. 'Romantisk' fase	Klinikkens fødsel (1963) Galskabens historie (1972) Raymond Roussel (1963)	
	1963-71	2. Sprog og struktur	Ordene og tingene (1966) Vidensarkæologien (1969) "Nietzsche - genealogien, historien" (1971)	Tiltrædelsesforelæsning (1970) Viljen til viden (1970-1)
2. genealogisk	1971-8	3. Magt og samfund	Overvågning og straf (1975) Viljen til viden (1976)	Straffeteorier og -institutioner (1971-2) Det punitive samfund (1972-3) Psykiatrisk magt (1973-4) Abnormal (1974-5) Samfundet må forsvares (1975-6) Sikkerhed, territorium, befolkning (1977-8) Biopolitikkens fødsel (1978-9)
	1978-84	4. Etik og subjekt	"Hvad er oplysning? (1983) Brugen af nydelserne (1984) Omsorgen for sig selv (1984)	Om regering af livet (1979-80) Subjektivitet og sandhed (1980-1) Subjektets hermeneutik (1981-2) Regering af selv og andre (1982-3) Modet til sandhed (1983-4)

Nietzsche, genealogien, historien (1971)

"Hændelserne må stedfæstes i deres særegenhed, på afstand af enhver monoton finalitet; de må opspores der, hvor man mindst venter dem, og i elementer, som går for ikke at have nogen historie - følelserne, kærligheden, samvittigheden, drifterne" (s. 57)

- **Ikke oprindelses- eller essenshistorie men opkomst/herkomsthistorie**

"den hemmelighed, at de er uden essens, eller at deres essens blev konstrueret, stykke for stykke, ud fra figurer, som var fremmede for denne." (s. 59); "historien lærer os at le ad oprindelsens højtidelighed" (s. 60); "begyndelsernes omstændeligheder og tilfældigheder" (s. 61); "de utallige begyndelser" (s. 62)

- **Ikke kontinuitets- eller totalitetshistorie**

"Genealogien foregiver ikke at gå tilbage i tiden for at genetablere en vældig kontinuitet hinsides glemslens splittelse [...] at følge herkomstens komplekse fremadskriden består tværtimod i at opretholde det, der er sket i den splittelse, som er særegen for den: det gælder om at afsøge tilfældene, de bittesmå afvigelser - eller tværtimod totale omvendinger - fejtagelserne, fejlvurderingerne, fejberegningerne, som har affødt det, som eksisterer og er gyldigt for os" (s. 63)

- **Legemshistorie**

"Legemet: det er overfladen for begivenhedernes indskrift [...] det er stedet for Jegets opdeling [...] det er en uafbrudt smuldrende masse. Genealogien står altså, som herkomstanalyse, ved bindeleddet mellem legeme og historie. Den må påvise, hvorledes legemet er fuldstændig gennemtrængt af historie, og hvorledes historien nedbryder legemet." (s. 64-5)

- **Ikke fremskridts- eller frigørelseshistorie, men magtanalytik**

"Fremkomsten indtræffer altid i et bestemt styrkeforhold" (s. 65); "menneskeheden installerer enhver af sine voldsudøvelser i et regelsystem og går således fra det ene beherskelsesforhold til det andet" (s. 67); Moraliteter, idealer, frihedsbegreber "forstået som forskellige tolkningernes fremkomst" (s. 68); "Den 'virkelige' historie lader begivenheden fremst med alt, hvad den havde af enestående og tilspidset. Ved begivenhed må man forstå, ikke en beslutning, en traktat, en regeringstid eller et slag, men omvendingen af et styrkeforhold [...] Kræfterne, som er på spil i historien, adlyder hverken en skæbnebestemmelse eller en mekanisme, men kampens tilfælde." (s. 70-1)

- **Ikke neutral fra intetsteds, men perspektivistisk**

Kender sit standpunkt og sit rinde - og deres kontingens og historicitet

3 principper

1. "afvisning af at acceptere som selvindlysende de ting, der foreslås os"
2. "behovet for at analysere og vide"
3. "princippet om nyskabelse: at afsøge det i vores refleksion, der aldrig er blevet tænkt eller forestillet. Så: afvisning, nysgerrighed, nyskabelse."

Ærindet er gennem analyse af en given diskurs' historie at forstå og afdække, hvordan det historisk kontingente har konsolideret sig som selvindlysende sandt, for dermed at frigøre vores evne til at tænke og handle anderledes end hvad 'der foreslås os'.

Diskurs, det diskursive...

Diskurs: formen og indholdet af det, der tænkes og skrives inden for et givet (fag)felt.

Diskurser er "på samme tid sproglige og historiske, de nedfælder sig i enkelttekster og bliver dermed tilgængelige for læserens blik og gør samtidigt krav på status som samfundsmæssige, sociale og politiske fænomener med gyldighed langt ud over akkurat denne tekst." (Helge Jordheim, *Lesningens vitenskap*, 2001)

Den diskursive begivenhed er den historisk kontingente samling af udsagn til et hele

"Udgangspunktet er 'den diskursive begivenhed', dvs. fremkomsten af konkrete diskurser i form af forbundne udsagn. De mange udsagn udgør materialet for analysen. Formålet er at undersøge hvorledes de mange udsagn træder i specifikke forbindelser med hinanden; hvorledes de samler sig i enheder." (Uffe Østergaard & Jan Ifversen, *Begreb og historie*, 1996)

Diskursanalysen afdækker:

- hvordan teoretiske og institutionelle praksisser bidrager til opkomsten af særlige fænomener såsom økonomi, galskab, homoseksualitet, stat etc.
- den vidensproduktion, de teknikker og strategier, sprogsystemer og kundskabspraksisser, som en given diskurs etablerer og konsoliderer sig gennem
- produktionen af sandhed og subjekter
- 'Viljen til viden'

Galskabens historie i den klassiske periode (1972)

- Disputat, forsvaret i 1961 (*Galskab og ufornuft*).
- Handler IKKE om hvad galskab er - men om hvad galskab var og blev til.
- Handler om hvorledes galskaben blev videnskabelig.

Mange diskurser

- **Galskab**

- Middelalder og Renæssance: De gale på Narreskibet, rejsende gennem landskabet; Grænser for det ukendte, men ikke klare grænser; Galskaben rummer sandheder. 17. årh: Den store indespærring; 1660'erne: 1 % af Paris' befolkning; Adskillelse af det menneskelige og umenneskelige: sikkerhed og frelse
- Galskaben adresseres konkret og praktisk; Den gale (*le fou*) fikseres (*sic!*); Galskaben (*la folie*) fikseres; Den konkrete fremmedhed skabes gennem fraværet af fornuft; Den indelukkende udelukkelse.

- **Ufnuft**

- Opsplitning af *déraison* (social) og *la folie* (medicinsk)

- **Forvandling (teoretisk element)**

- Enhver tidsånd er bestemmende for hvad der kan gives empirisk; Fremskridt sker via brud med net af sammenhængende sandheder; Epistemet er ophav til dispositivet - det som genererer handling og forståelse (Galskab - (tidlig)kapitalisme - borgerlighed)

- **Sygdom**

- Efter Pinel: Oprettelsen af Asyler - Behandling og straf i et; Den gale bliver medicinsk genstand; Den gale genvinder retten til at tale - men kun gennem medicinen og som objekt; Diagnosen åbner fængslet men skaber en anden indespærring.

- **Sprog**

- Sproget er galskabens første og sidste struktur; Forskellen mellem galskab og fejltagelse er logikken. Logikken omkring en opdigtet virkelighed.

- **Historie**

- En historie om det historisk ahistoriske (horizontal og vertikal historie)

Det er dette a priori, der for en given epoke afgrænsrer et felt for mulig kundskab i erfaringen, definerer væremåden uden for genstandene, der kan træde frem i dette felt, udstyrer det daglige blik med teoretiske kræfter, og definerer betingelserne for, at man kan føre en diskurs om tingene, der kan anerkendes som sand.

Ordene og Tingene, 1966

Hvad er magt/magtanalyse? (Bess, 1988)

- "Magt er hvad som helst, der tenderer til at gøre de ting, der tilbydes os som virkelige, sande eller gode, immobile eller urørlige"
- Magtudøvelse "at få dig til at opføre dig på en særlig måde"
- Ikke tvang, ikke vold; handler ikke direkte på den anden.
- Magt handler på handlinger
- Strukturering af den andens mulige handlings/beslutningsrum
- Forudsætter frihed; "en relation mellem to frie subjekter, og denne relation er ulige, således at den ene kan handle på den anden og den anden handles eller tillader at der handles på ham."
- Magt er produktiv: skaber handlinger, skaber subjektiviter.

Viljen til viden

1. Anliggende (86-97)

Fem karakteristika ved den 'juridisk-diskursive' magtopfattelse:

- a) Den negative relation: "Mellel magt og køn påvises der udelukkende negativt udformede forhold: forkastelse, udelukkelse, afvisning, afspærring eller endvidere tilsløring eller maskering." (89). Magten siger kun nej.
- b) Reglens instans: "Magten skulle så efter sit væsen være det, der foreskriver kønnet dets lov ... Magten taler og regulerer dermed. Magten vil i sin rene form kunne findes i lovgiveren" (89)
- c) Forbuddets cyklus: "Overfor kønnet skulle magten kun iværksætte en forbudslov." (89)
- d) Censurens logik: "Dette forbud formodes at antage tre former: at fastslå at det ikke er tilladt, forhindre at det bliver udtalt, nægte at det eksisterer" (90)
- e) Installationens enhed: "Magten over kønnet skulle så udøves på samme måde på hvert enkelt niveau ... fra staten til familien, fra domstolene til dagligdagens små, gængse afstraffelser, fra det sociale herredømmes instanser til de grundlæggende strukturer i subjektet, på alle disse, bare lidt forskellige, trin vil man finde en almen form for magt." (90)

Viljen til viden

En sådan magt ville ifølge Foucault:

stå magtesløs, være sparsomt udrustet, virke monoton, uden evne til opfindsomhed, tvunget til stadig gentagelse af sig selv, kun have nej'ets kraft, være ude af stand til at frembringe noget som helst, kun være i stand til at trække grænser

Er det virkelig sådan, magten fungerer? Foucault spørger:

"Hvorfor godtager man så let denne juridiske opfattelse af magten? Og dermed udslettelsen af alt det, der kunne udgøre dens produktive effektivitet, dens strategiske rigdom, dens positivitet? I et samfund som vort, hvor magtapparaterne er så talrige, deres riter så synlige og deres redskaber endvidere så målbevidste, i dette samfund som sikkert mere end noget andet har vist sin opfindsomhed med hensyn til subtile og skarpsindige magtmekanismer, hvorfor finder man her denne tendens til kun at anerkende magten i forbuddets afskrællede og negative form?" (92)

"Og selvom det juridiske har kunnet fungere ved på utvivlsomt ikke-udtømmende måde at repræsentere en magt med centrum i opkrævningen og døden, er det fuldstændig fremmed overfor magtens nye metoder, som ikke fungerer ved hjælp af retten, men ved hjælp af teknikken – ikke ved hjælp af loven, men ved hjælp af normalisation, ikke ved hjælp af afstraffelsen, men ved hjælp af kontrollen – og som udøves på niveauer og i former, som overskridt staten og dens apparater. ... Og det er dette billede, dvs. lovens og suverænitetens teoretiske privilegium, man må befri sig for, hvis man vil foretage en analyse af magten, som den historisk og konkret er på spil med sine metoder. Man må opbygge en magtens analytik, som ikke mere tager retten som model og kode. (95-96)

Målsætning: "At tænke sig kønnet uden loven og magten uden kongen." (97)

Viljen til viden

2. Metode (97-108)

Foucault distancerer sig fra en magtforståelse, der anskuer magt som:

magt "forstået som mængden af institutioner og apparater, som tilsikrer borgernes underkastelse under en given stat"
[magtens suverænitet]

magt som "en underkastelsesmåde, som i modsætning til vorden skulle have reglens form" [lovens form]

magt som "et generelt system af herved mme, som et element eller en gruppe ud over for andre, og hvis virkninger gennem successive afledninger skulle gennemstrømme hele samfundslegemet" [herredømmets globale enhed] (98)

Magt er i stedet:

"den mangfoldighed af styrkeforhold, som er immanente i det område, hvor de udøves, og hvis organisation de konstituerer"

"spillet som gennem kampe og sammenstød omformer, styrker og omstiller dem"

"den støtte som disse styrkeforhold yder hinanden, så at de kommer til at udgøre kæder eller systemer, eller, tværtimod, de forskydninger, de modsætninger som isolerer dem fra hinanden"

"og endelig strategierne i hvilke de virker og hvis generelle mønster eller institutionelle krystallisering legemliggøres af statsapparater, af lovformuleringer, af sociale hegemonier." (98)

Viljen til viden

Foucaults magtforståelse positivt formuleret:

"de mobile styrkeforhold, som uden ophør, gennem deres ulighed, påfører magttilstande, der altid er lokale og ustabile"

magten er allestedsnærværende

skabes hvert øjeblik, på alle punkter

magten er overalt

kommer alle steder fra

"[Magten] er ... ikke andet end helhedsvirkningen, som aftegner sig gennem alle de mobile elementer, og sammenkædningen, som stætter sig til ethvert af dem og, omvendt, søger at fiksere dem." (98-99)

Viljen til viden

Fire metodeforskrifter i analysen af kønnet og seksualiteten:

1. immanensreglen

"Det kan ikke antages, at der findes et bestemt seksualitetsfelt, som i principippet hviler på en fri og interesseløs videnskabelig erkendelse, som magtens - økonomiske eller ideologiske - krav har underlagt forbudsmekanismer." (104)

2. De stadige variationer

"Det gælder ikke om at undersøge, hvem der har magten på seksualitetens område (mændene, de voksne, forældrene, lægerne), og hvem den berøves (kvinderne, de unge, børnene, de syge); heller ikke hvem der har ret til at vide, og hvem der holdes nede i uvidenhed. Det gælder snarere om at undersøge skemaet for de ændringer, som magtforholdene implicerer ved deres spil." (105)

3. Det tosidede betingelsesforhold

"Intet 'lokalt brændepunkt', 'intet transformationsskema' kunne fungere, hvis ikke det ved hjælp af en række successive sammenkædninger indskrev sig i en helhedsstrategi. Og omvendt, ingen strategi kunne sikre sig altomspændende virkninger, hvis ikke den støttede sig til præcise og subtile relationer, som ikke fungerer som anvendelse og følge, men som støttepille og forankringspunkt." (105-6)

4. Diskursernes taktiske polyvalens

"Det, der siges om kønnet, bør ikke analyseres som disse magtmekanismers simple projektionsoverflade. Det er ganske rigtigt i diskursen, sammenføjningen af magt og viden finder sted. Netop af denne grund må diskursen opfattes som en serie af diskontinuerte segmenter, hvis taktiske funktion hverken er ensartet eller stabil." (106)

"... at søge efter en magtopfattelse, som erstatter lovens privilegium med målsætningens synspunkt, forbudets privilegium med den taktiske effektivitets synspunkt, og suverænitetens privilegium med analysen af styrkeforholdets mangeartede og bevægelige felt, hvor herredømmets globale, men aldrig fuldstændig stabile virkninger produceres." (108)

LYS, LUFT OG RENLIGHED

Den moderne
socialhygiejnes fødsel

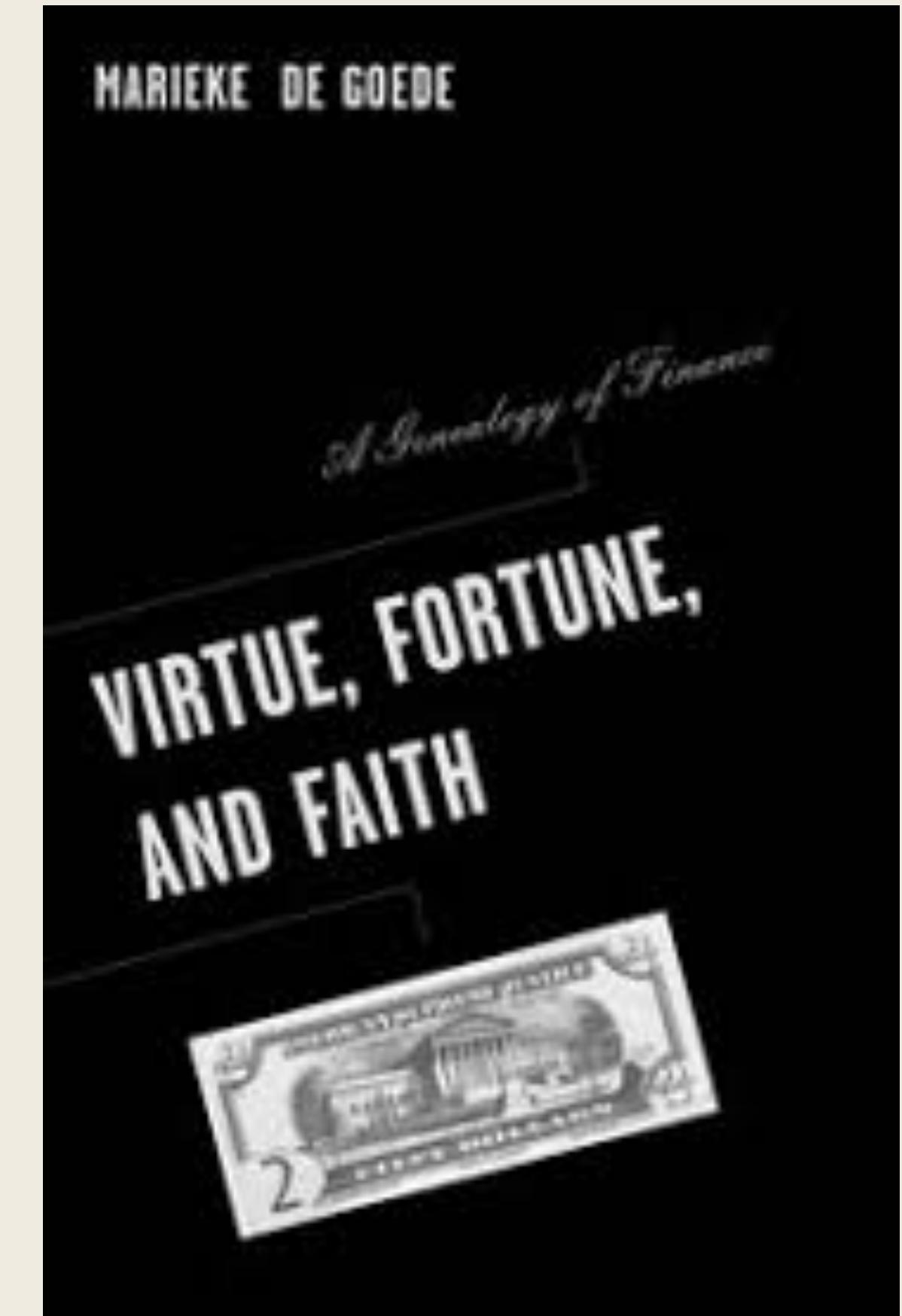
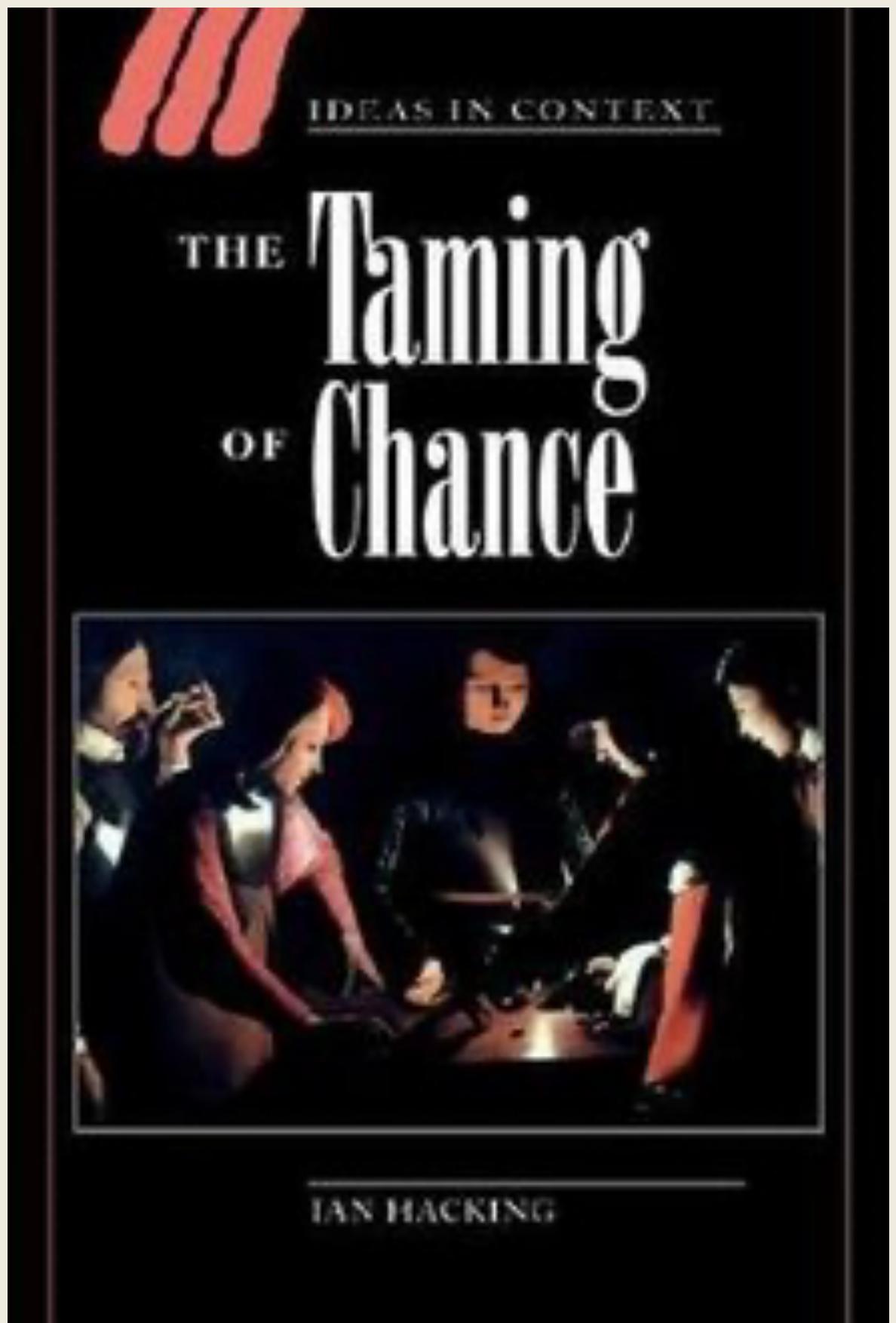
LARS-HENRIK SCHMIDT
JENS ERIK KRISTENSEN

AKADEMISK FORLAG

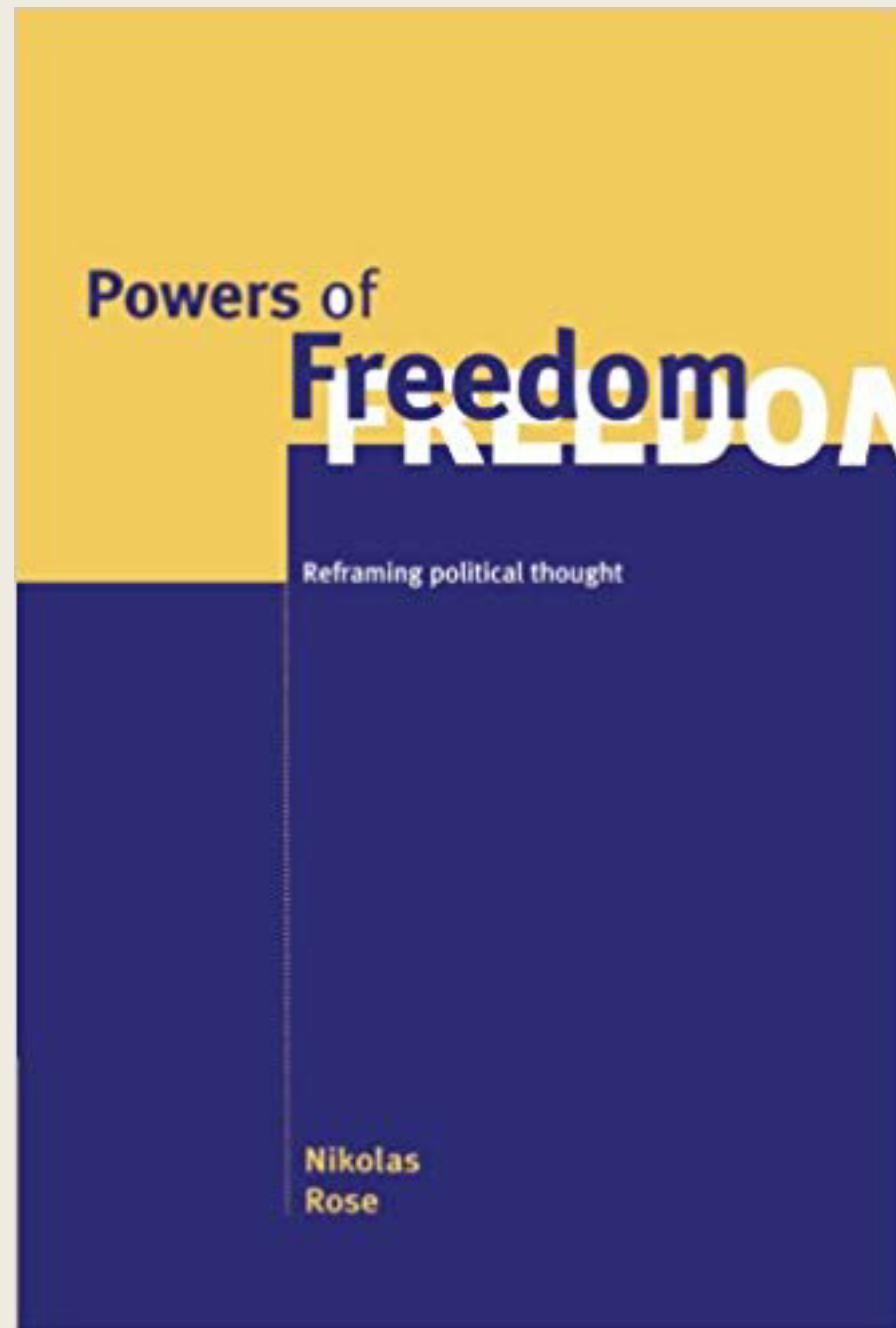
Foucault efter Foucault

FORORD	7
KAPITEL 1 EN ORDENTLIG VERDEN	11
KAPITEL 2 ORDENSMAGTEN	26
KAPITEL 3 DET LEVENDE SMUDS	54
KAPITEL 4 DEN MODERNE HYGIEJNE SOM SOCIALTEKNOLOGI ..	75
Den antiseptiske strategi	82
Den klassiske hygiejnestrategi	87
Den reformatoriske strategi	91
Parcelleringen	93
Den generelle renlighed	95
KAPITEL 5 BEKYMRINGEN FOR BEFOLKNINGSKVALITETEN ..	97
KAPITEL 6 PROJEKT HUSMODER	128
KAPITEL 7 IDEALISERINGEN AF DET STERILE	146
Den farlige kønsdrift	150
Det opdelte hjem	172
Omgangen med kroppen	184
Det appetitlige	197
Det anstændige	207
Det uanstændige ungdomsoprør	215
KAPITEL 8 DEN NY PURITANISME	221
Livsforvaltning	223
Den profylaktiske fornuft	230

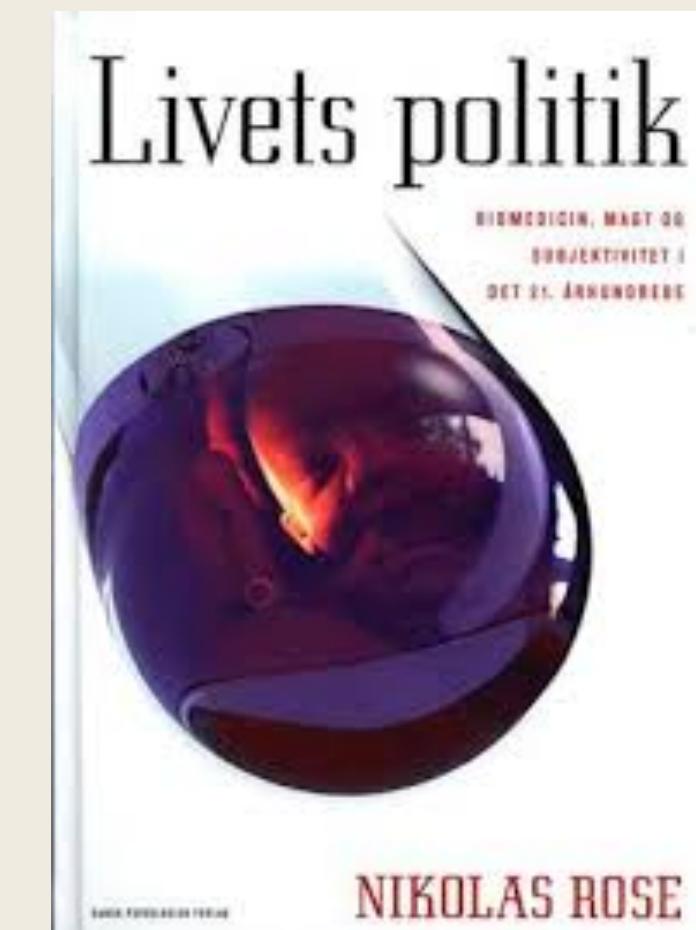
Foucault efter Foucault

Foucault efter Foucault

Introduction: reframing political thought	1
1 Governing	15
2 Freedom	61
3 The social	98
4 Advanced liberalism	137
5 Community	167
6 Numbers	197
7 Control	233
Conclusion: beyond government	274

NIKOLAS ROSE

Kapitel 1	Biopolitik i det enogtyvende århundrede • 35
Kapitel 2	Politik og liv • 73
Kapitel 3	En emergent livsform? • 115
Kapitel 4	I den genetiske risikozone • 149
Kapitel 5	Biologiske borgere • 179
Kapitel 6	Race i den genetiske medicins tidsalder • 207
Kapitel 7	Neurokemiske selver • 243
Kapitel 8	Kontrollens biologi • 285
Efterord	Somatisk etik og biokapitalens ånd • 317

Litteratur

- Mark Poster, "The Future According to Foucault: The Archeology of Knowledge and Intellectual History" i Dominick LaCapra & Steven L. Kaplan (eds.), *Modern European Intellectual History. Reappraisals and New Perspectives*, Ithaca & London: Cornell University Press 1982
- Robert Castel, "'Problematization' as a Mode of Reading History", chap. 13 in Jan Goldstein (ed.), *Foucault and the Writing of History*, Oxford & Cambridge: Blackwell 1994
- Espen Schaanning, *Vitenskap som skapt viden. Foucault og historisk praksis*, Oslo: Spartacus 1997
- Matthias Bohlender, "Michel Foucault - Für eine Geschichte und Kritik der politischen Vernunft" i Harald Bluhm & Jürgen Gebhardt, eds., *Politische Ideengeschichte im 20. Jahrhundert*, Baden-Baden: Nomos 2006
- Jason Edwards, "The Ideological Interpellation of Individuals as Combatants: An Encounter Between Reinhart Koselleck and Michel Foucault", *Journal of Political Ideologies*, vol. 12, no. 1, 2007, pp. 49-66
- Ryan Walter, "Reconciling Foucault and Skinner on the State: The Primacy of Politics?", *History of the Human Sciences*, vol. 21, no. 3, 2008, pp. 94-114
- Naja Vucina, Claus Drejer & Peter Triantafillou, "Histories and freedom of the present: Foucault and Skinner", *History of the Human Sciences*, vol. 25, no. 5, 2011, pp. 124-141
- Johannes Thumfart, "Ideengeschichte - Arch ologie - Topik. Von der Methodendebatte Skinners und Foucaults zurück zu den Ideen" i Andreas Busen & Alexander Weiss, eds., *Ans tze und Methoden zur Erforschung politischen Denkens*, Baden-Baden: Nomos 2013
- David Garland, "What is a 'history of the present?' On Foucault's genealogies and their critical preconditions", *Punishment & Society*, vol. 16, no. 4, 2014, pp. 365-384
- Tracie Matysik, "Decentering Sex: Reflections on Freud, Foucault, and Subjectivity in Intellectual History" i Darrin McMahon & Samuel Moyn (eds.), *Rethinking Modern European Intellectual History*, Oxford: Oxford University Press 2014
- Michael Drolet, "Michel Foucault and the Genealogy of Power and Knowledge" i Richard Whatmore & Brian Yong (eds.), *A Companion to Intellectual History*, Malden & Oxford: Wiley Blackwell 2016
- Espen Schaanning, "Om bruke Foucault: fire metodestrategier" i Ellen Krefting, Espen Schaanning & Reidar Aasgaard (eds.), *Grep om fortiden. Perspektiver og metoder i id historie*, Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2017
- Slagmark nr. 66/2013: Foucault
- Foucault Studies: <https://rauli.cbs.dk/index.php/foucault-studies/index>
- Progressive Geographies/Foucault resources: <https://progressivegeographies.com/resources/foucault-resources/>
- Foucault News: <https://michel-foucault.com/>

